

Οι μισθοί στο στόχαστρο

(Με αφορμή ένα δημοσίευμα του IOBE)

του Ηλία Ιωαννίδη

Κυκλοφόρησε πρόσφατα, με τον τίτλο «Για μια εισοδηματική πολιτική σταθεροποίησης και ενισχύσεως της παραγωγής και της απασχολήσεως», δημοσίευμα του IOBE που συνέταξε ο Γ.Ε. Οικονόμου. Το θέμα που πραγματεύεται είναι η οικονομική κρίση στην Ελλάδα. Ακολουθώντας ωστόσο μια μακρόχρονη παράδοση του IOBE, περιορίζεται ουσιαστικά στην ανάπτυξη γνωστών επιχειρημάτων της εργοδοσίας ενάντια στις αυξήσεις των πραγματικών μισθών, την αναδιανομή του εισοδήματος υπέρ της εργασίας κ.λ.π. Το θέμα των μισθών δεν είναι το μοναδικό στο οποίο αναφέρεται το δημοσίευμα, αλλά είναι εκείνο στο οποίο εστιάζει το ενδιαφέρον του, στο οποίο αφιερώνει τις περισσότερες σελίδες του και το οποίο αναδεικνύει σε κύριο ζήτημα. Επειδή εδώ δεν έχουμε το χώρο να αναπτύξουμε μία πλήρη κριτική του δημοσιεύματος, θα αναφερθούμε μόνο σε ορισμένα σημεία του.

Σε ότι αφορά στη σχέση αμοιβής εργασίας και παραγωγικότητας το δημοσίευμα διαπιστώνει ότι ο μέσος πραγματικός μισθός αυξήθηκε ταχύτερα από την παραγωγικότητα της εργασίας (μετρημένη σε προϊόν ανά απασχολούμενο), κατά τις περιόδους 1964-66, 1975-78, 1982-85 και 1988-89. Σ' αυτό το συμπέρασμα καταλήγουν και οι σχετικοί υπολογισμοί του ΙΝΕ που φαίνονται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διαπιστώνει παρακάτω, το δημοσίευμα του IOBE, ότι η άνοδος των πραγματικών μισθών το '64-66 «απορροφήθηκε από τον υψηλό ρυθμό άνοδου της παραγωγικότητας» και έτσι δεν προκάλεσε προβλήματα. Για τις επόμενες περιόδους ωστόσο, και ιδιαίτερα γι' αυτές της δεκαετίας του '80, όταν η παραγωγικότητα της εργασίας επιβραδύνεται, η άνοδος των πραγματικών μισθών υποτίθεται ότι προκαλεί μια σειρά προβλήματα στην ελληνική οικονομία: περιορίζει την οικονομική μεγέθυνση, την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα, αυξάνει δε και το έλλειμμα των εξωτερικών συναλλαγών της Χώρας.

Όμως, ακόμη και αν δεχτούμε προς στιγμή ότι, πράγματι, η εν λόγω «ανισοροπία» που παρατηρήθηκε κατά ορισμένες ιστορικές περιόδους ανάμεσα στην παραγωγικότητα και τον πραγματικό μέσο μισθό ευθύνεται για όλα τα παραπάνω προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, δυσκολευόμαστε να εννοήσουμε γιατί ως λύση αυτής της «ανισοροπίας» πρωτίστως προβάλλεται η μείωση των πραγματικών μισθών και δευτερευόντως η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Πράγματι, το δημοσίευμα του IOBE επανέρχεται ακατάπαυστα και επίμονα στην ανάγκη μείωσης των πραγματικών μισθών.

Ωστόσο, το πραγματικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι πρόβλημα παραγωγικότητας.

Όπως φαίνεται στο παραπάνω διάγραμμα, η παραγωγικότητα υστερεί έναντι των ανταγωνιστών της από το 1973. Οι μισθοί, αντίθετα, στην Ελλάδα είναι πολύ μικρότεροι από τις χώρες της ΕΟΚ (βλέπε στο πρώτο Δελτίο του ΙΝΕ στο σχετικό άρθρο). Είναι ενδιαφέρουσα επίσης η διεθνής σύγκριση των μεριδίων της εργασίας στο προϊόν, μέγεθος για το οποίο το δημοσίευμα του IOBE επιμένει πως πρέπει να μειωθεί. Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, στην Ελλάδα η εργασία καρπούται, από το προϊόν που παράγει, το μικρότερο μερίδιο σε σύγκριση με τη Γερμανία, τη Γαλλία, τη Βρετανία, και την Ιταλία.

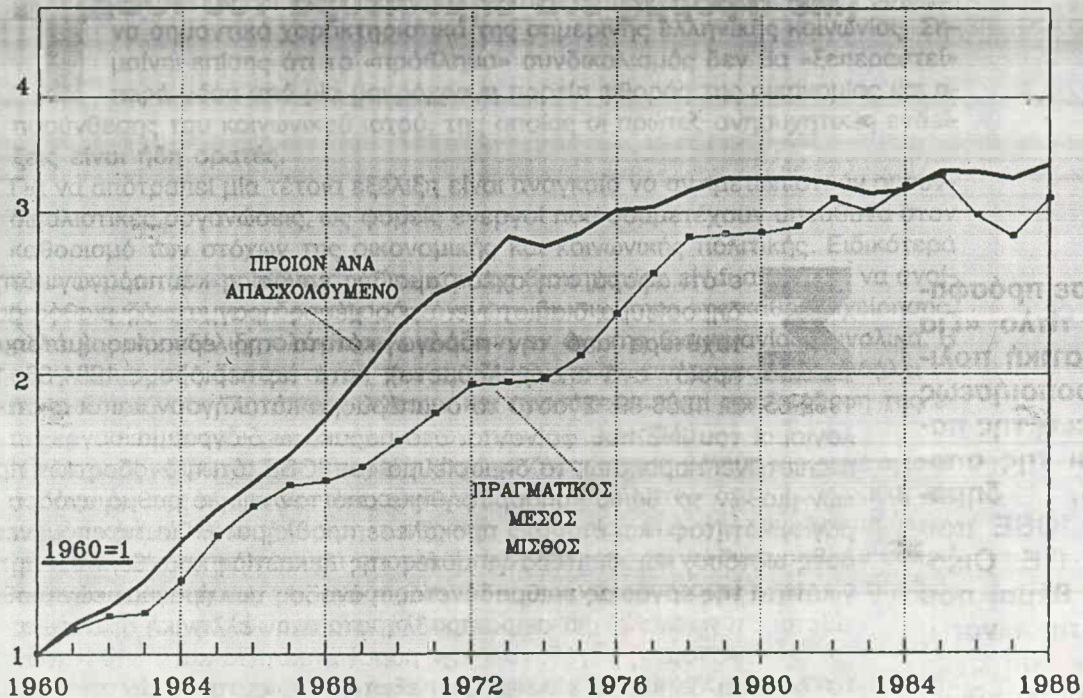
Η πρόταση του IOBE για την αποκατάσταση της υποτιθέμενης ανισοροπίας μισθών-παραγωγικότητας είναι οπισθοδρομική: ζητάει να μειωθούν οι πραγματικοί μισθοί στα επίπεδα του 1980. Η πρόταση να αυξηθεί η παραγωγικότητα της εργασίας είναι προοδευτική: ζητάει να αυξηθεί η ικανότητα της χώρας να παράγει περισσότερα και καλύτερα για κάθε ώρα εργασίας.

Ακόμη, αυτή η θέση του IOBE, και της εργοδοσίας, σχετίζεται με τις προθέσεις της για τον τρόπο ένταξης της ελληνικής οικονομίας στο διεθνές οικονομικό σύστημα και για τον τύπο της παραπέρα εκβιομηχάνισης της χώρας:

σχετίζεται δηλαδή με μian επιλογή που πρέπει να γίνει, αναφορικά με το εάν η Χώρα θα εξειδικευτεί στα πλαίσια της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς σε κλάδους παραγωγής ένταξης εργασίας, οπότε πράγματι θα πρέπει οι μισθοί να μειωθούν δραματικά, ώστε να είναι δυνατό στην ελληνική βιομηχανία να ανταγωνιστεί τους παραγωγούς του Τρίτου Κόσμου και τις νεο-αναπτυσσόμενες χώρες της νοτιοανατολικής Ασίας. Ωστόσο, η ανάπτυξη του ενδο-αγορεύ εμπορίου

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΕΣΟΣ ΜΙΣΘΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

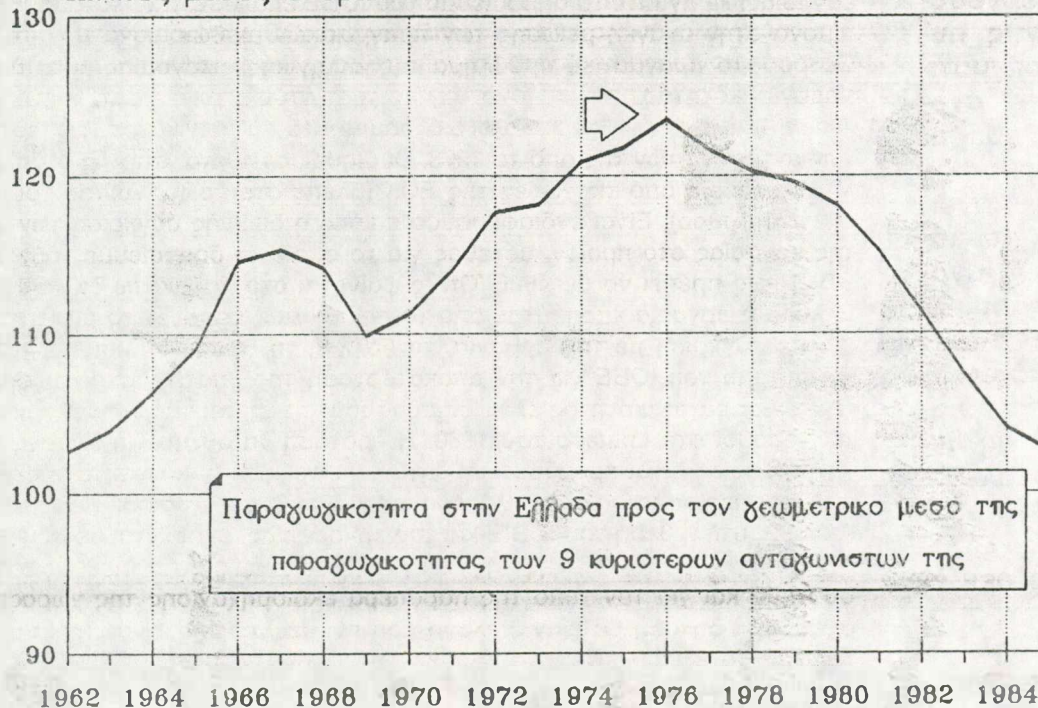
σε λογαριθμική κλίμακα

Πηγή: Στοιχεία εθνικών λογαριασμών, υπολογισμοί του ΙΝΕ

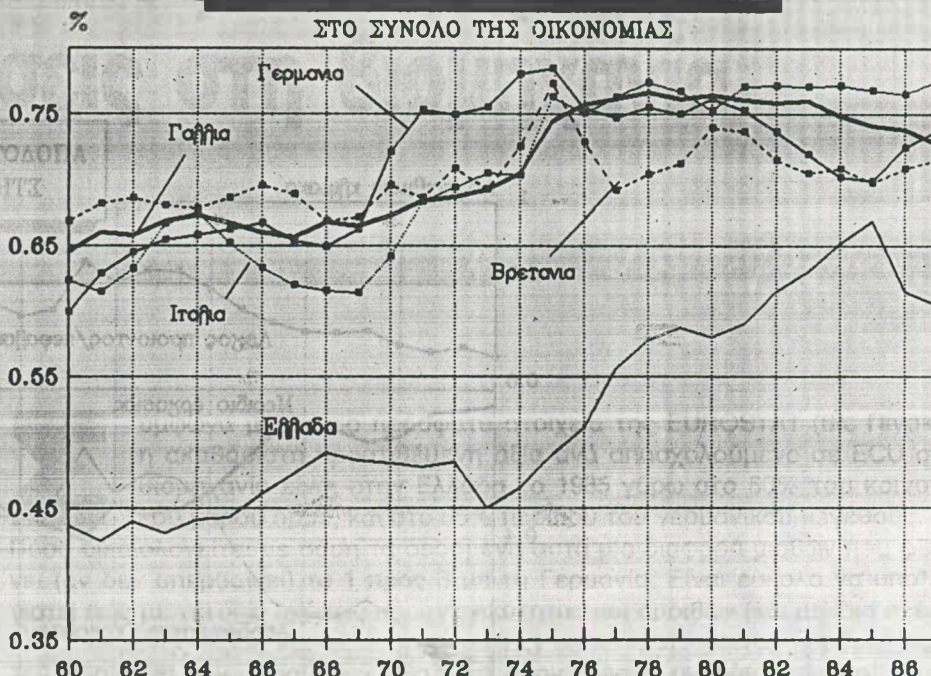
ΣΧΕΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ/ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

Κίνητος μεσος 3 ορων

Επεξεργασία στοιχείων ΚΕΕΜ (Χάρηλας: 1985, 1987)

ΜΕΡΙΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΚΑΘΑΡΟ ΠΡΟΙΟΝ

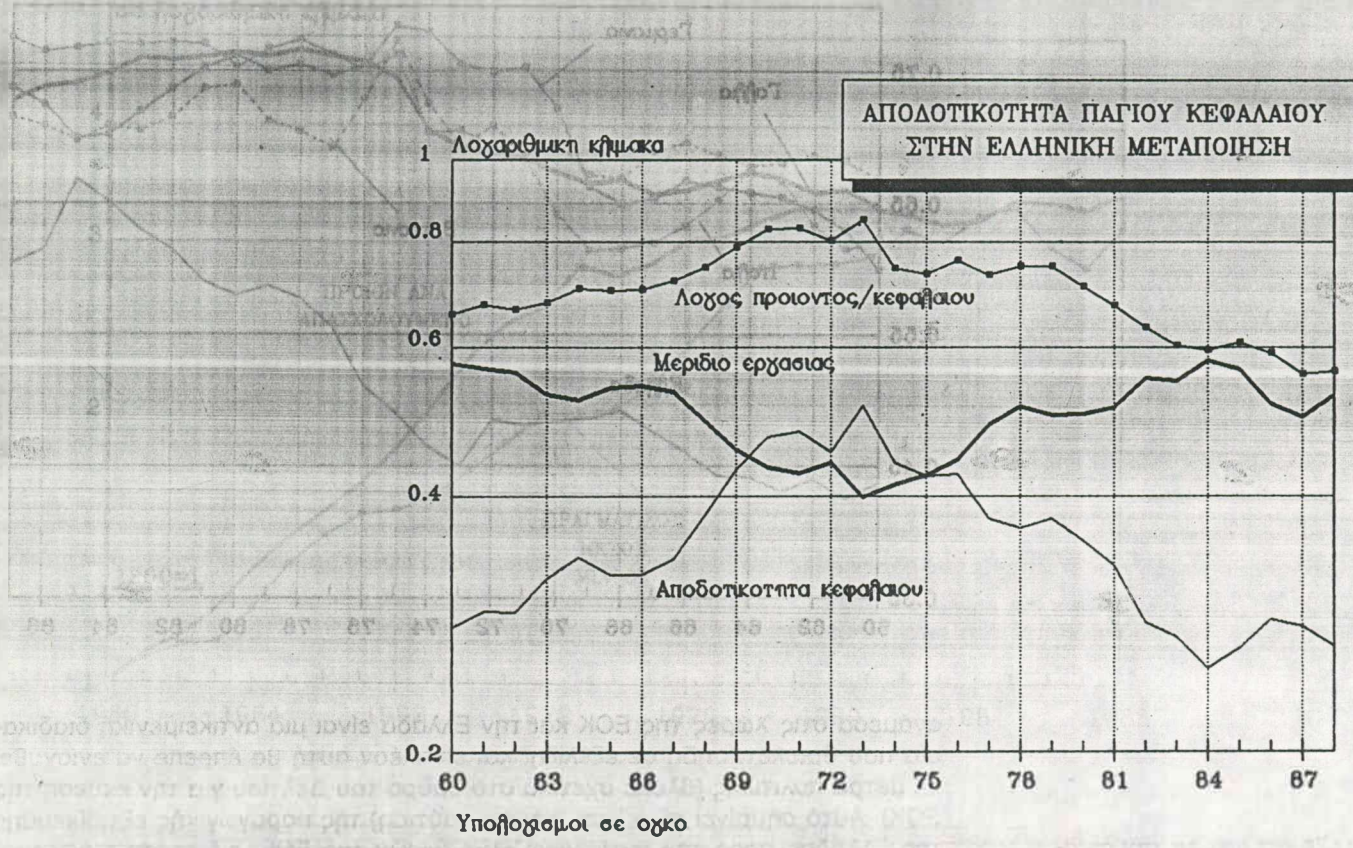

«Σε ότι αφορά την οικονομική μεγέθυνση, είναι σαφές από τα δημοσιευμένα στοιχεία, και τις σχετικές επεξεργασίες ότι η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης αποτέλεσε έναν από τους βασικούς κινητήρες της οικονομικής μεγέθυνσης στην Ελλάδα, και ως γνωστό, οι μισθοί αποτελούν ένα βασικό στοιχείο αυτής της κατανάλωσης. Επιπλέον, η αναδιανομή του εισοδήματος υπέρ των μισθωτών συνοδεύεται με μία αύξηση της εγχώριας κατανάλωσης, αφού αυτοί καταναλώνουν —σε σύγκριση με τις εύπορες τάξεις— λιγότερα εισαγόμενα. Βέβαια, ισχυρίζεται η άποψη της μείωσης των μισθών, ότι η άνοδος τους ευθύνεται για την πτώση της κερδοφορίας, επομένως και για την μείωση των επενδύσεων, άρα και της οικονομικής μεγέθυνσης»

ανάμεσα στις Χώρες της ΕΟΚ και την Ελλάδα είναι μια αντικειμενική διαδικασία που βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, και επιπλέον αυτή θα έπρεπε να ενισχυθεί με μέτρα πολιτικής (βλέπε σχετικά στο άρθρο του Δελτίου για την έκθεση της ΕΟΚ). Αυτό σημαίνει σύγκλιση (και όχι ταύτιση) της παραγωγικής εξειδίκευσης της Ελλάδας προς την αντίστοιχη των Χωρών της ΕΟΚ, ειδίκευση των εργαζομένων, και φυσικά ανάλογες αμοιβές. Η αναβάθμιση του «ανθρώπινου κεφαλαίου» δεν συμβαδίζει με μειώσεις των μισθών.

Αφήσαμε όμως εκκρεμές το ζήτημα εάν η υποτιθέμενη ανισορροπία μισθών-παραγωγικότητας, που αντανάκλαται στην άνοδο του μεριδίου της εργασίας στο προϊόν, ευθύνεται για την επιβράδυνση της οικονομικής μεγέθυνσης και της παραγωγικότητας, για την μείωση της ανταγωνιστικότητας, και την αύξηση των εξωτερικών συναλλαγών της Χώρας, όπως διατείνεται το δημοσίευμα του ΙΟΒΕ. Σε ότι αφορά την οικονομική μεγέθυνση, είναι σαφές από τα δημοσιευμένα στοιχεία, και τις σχετικές επεξεργασίες ότι η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης αποτέλεσε έναν από τους βασικούς κινητήρες της οικονομικής μεγέθυνσης στην Ελλάδα, και ως γνωστό, οι μισθοί αποτελούν ένα βασικό στοιχείο αυτής της κατανάλωσης. Επιπλέον, η αναδιανομή του εισοδήματος υπέρ των μισθωτών συνοδεύεται με μία αύξηση της εγχώριας κατανάλωσης, αφού αυτοί καταναλώνουν —σε σύγκριση με τις εύπορες τάξεις— λιγότερα εισαγόμενα. Βέβαια, ισχυρίζεται η άποψη της μείωσης των μισθών, ότι η άνοδος τους ευθύνεται για την πτώση της κερδοφορίας, επομένως και για την μείωση των επενδύσεων, άρα και της οικονομικής μεγέθυνσης.

Αγγίζουμε εδώ ένα ενδιαφέρον σημείο, όπου το ΙΟΒΕ αγνοεί συστηματικά το σύνολο των παραγόντων που επιδρούν πάνω στην αποδοτικότητα του κεφαλαίου, με σκοπό να αναδείξει την αύξηση του μεριδίου της εργασίας σε κύριο, αν όχι μοναδικό παράγοντα της οικονομικής κρίσης. Ήδη το 1986, στη μελέτη «Εισοδηματικά μερίδια» του Π.Γ. Παυλόπουλου (σημερινού Γενικού Διευθυντή του ΙΟΒΕ), όπου γίνεται μελέτη της αποδοτικότητας του κεφαλαίου, ο συγγραφέας παραμερίζει από την ανάλυσή του όλους τους παράγοντες πτώσης της κερδοφορίας που συμπυκνώνονται στο μέγεθος που αποκαλείται «παραγωγικότητα του κεφαλαίου» (λόγος προϊόντος/κεφαλαίου). Η «παραγωγικότητα του κεφαλαίου» λοιπόν, μειώνεται σε όλες τις Χώρες του ΟΟΣΑ, και μόνον σε ορισμένες από αυτές παρουσιάζει πρόσφατα κάποια σημάδια ανάκαμψης (που

«Για την ανταγωνιστικότητα, το πρόσφατο δημοσίευμα χρησιμοποιεί ως μέτρο το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, δηλαδή έναν δείκτη εξαιρετικά ανεπαρκή, διότι θα έπρεπε κανείς να παίρνει υπ' όψη του το συνολικό κόστος ανά μονάδα προϊόντος. Εξάλλου, η εξέλιξη του αντανακλά όχι μόνο μεταβολές του κόστους εργασίας, αλλά και της παραγωγικότητας, και της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής. Επομένως η σύγκριση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, δεν επιτρέπεται να οδηγεί απλά στο συμπέρασμα ότι πρέπει να μειωθούν οι μισθοί»

απομένει όμως να αποδειχτεί ότι δεν είναι πρόσκαιρα). Ο κ. Παυλόπουλος, σε αντίθεση με τους ευρωπαίους μελετητές, που όταν αναλύουν την αποδοτικότητα κεφαλαίου παίρνουν υπ' όψη τους τόσο την εξέλιξη του μεριδίου εργασίας, όσο και του λόγου προϊόντος/κεφαλαίου (δηλαδή της «παραγωγικότητας του κεφαλαίου»), ξεπερνάει το ζήτημα με μια απλή φράση: «Η παραγωγικότητα του κεφαλαίου είναι νοητό να μεταβληθεί κατά τρόπους οι οποίοι συνεπάγονται μη προβλεπόμενες μεταβολές στην αποδοτικότητα (περιλαμβανομένου και του ποσοστού κέρδους)». Και όμως οι μεταβολές αυτές είναι προβλεπόμενες, όπως φαίνεται στο διάγραμμα:

Ο λόγος προϊόντος/κεφαλαίου μειώνεται από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και παρασύρει προς τα κάτω και την αποδοτικότητα του κεφαλαίου (αφού η αποδοτικότητα του κεφαλαίου είναι το γινόμενο του λόγου προϊόντος/κεφαλαίου και του μεριδίου κερδών). Γι' αυτό το λόγο και η λιτότητα του '86-'87, που είχε τόσο αισθητά αποτελέσματα σε κοινωνικό επίπεδο, είχε ασήμαντα αποτελέσματα πάνω στην αποδοτικότητα του κεφαλαίου. Διότι τελικά, τα προβλήματα της παραγωγικότητας της εργασίας, ξεπερνούν κατά πολύ το ζήτημα των μισθών: η ελληνική βιομηχανία χρειάζεται όλο και περισσότερο κεφάλαιο για να παράγει μια μονάδα προϊόντος, και ως γνωστό τέτοιου είδους προβλήματα δεν λύνονται με πολιτικές λιτότητας.

Για την ανταγωνιστικότητα, το πρόσφατο δημοσίευμα χρησιμοποιεί ως μέτρο το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, δηλαδή έναν δείκτη εξαιρετικά ανεπαρκή, διότι θα έπρεπε κανείς να παίρνει υπ' όψη του το συνολικό κόστος ανά μονάδα προϊόντος. Εξάλλου, η εξέλιξη του αντανακλά όχι μόνο μεταβολές του κόστους εργασίας, αλλά και της παραγωγικότητας, και της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής. Επομένως η αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, δεν επιτρέπεται να οδηγεί απλά στο συμπέρασμα ότι πρέπει να μειωθούν οι μισθοί.